

Skolinspektionens bidrag i det brottsförebyggande arbetet

Redovisning av regeringsuppdrag att bidra till att utveckla det brottsförebyggande arbetet i Sverige
Diarienummer: 2024:10280

Beskrivning av regeringsuppdraget

Beskrivning av regeringsuppdrag från Justitiedepartementet, december 2024.

Uppdrag att bidra till att utveckla det brottsförebyggande arbetet

Regeringen ger 24 myndigheter i uppdrag att utveckla det brottsförebyggande arbetet.

Myndigheterna ska, utifrån sina nuvarande uppgifter och förutsättningar, analysera vilka åtgärder som myndigheten kan bidra med i det brottsförebyggande arbetet. I den utsträckning det bedöms lämpligt och ryms inom befintliga ekonomiska ramar, ska myndigheterna också påbörja genomförandet av sådana åtgärder.

Myndigheterna ska, var för sig, redovisa uppdraget senast den 31 augusti 2025.

Citera gärna Skolinspektionens rapporter, men kom ihåg att uppge källa: Skolinspektionen, Skolinspektionens arbete med att bidra till det brottsförebyggande arbetet, 2025.

Diarienummer: 2024:10280

ISBN 978-91-990274-3-2

Innehållsförteckning

Sammanfattning	4
Inledning	6
Skolinspektionens insatser för att förebygga brottslighet inom skolväsendet	7
Informationsdelning och samverkan är viktiga verktyg.....	8
Hinder och begränsningar	8
Ytterligare förtydligande är inte nödvändigt.....	9
Referenser	10

Sammanfattning

Skolinspektionen har, tillsammans med andra myndigheter, fått i uppdrag av regeringen att bidra till att utveckla det brottsförebyggande arbetet i Sverige. I denna rapport sammanfattas de åtgärder som myndigheten, utifrån nuvarande uppdrag och förutsättningar, bidrar med i det brottsförebyggande arbetet.

Skolinspektionen har fått i uppdrag av regeringen att bidra till att utveckla det brottsförebyggande arbetet i Sverige.¹ Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Justitiedepartementet) senast den 31 augusti 2025.

Skolinspektionens uppdrag är att genom inspektion se till att såväl kommunala som enskilda skolhuvudmän bedriver sin verksamhet i enlighet med gällande författningar. Inom ramen för detta uppdrag ingår även tillståndsprövning av enskilda aktörer, som ansöker om att få tillstånd att bedriva skolverksamhet, för att granska att de uppfyller kraven enligt skollagen. Genom vårt uppdrag verkar vi löpande för att Sveriges elever ska få en god utbildning i en trygg miljö. Mot bakgrund av den kunskap som visar att en fullgången skolgång utgör en central skyddsfaktor mot bland annat utanförskap, kriminalitet, missbruk och ohälsa² bidrar myndighetens löpande granskning brottsförebyggande både när det gäller att motverka att unga dras in i brottslighet eller att de utsätts för brott i skolan.

Skolinspektionen bidrar även mer direkt brottsförebyggande genom att förhindra att olämpliga aktörer verkar inom skolväsendet. Myndighetens ägar- och ledningsprövning samt ekonomiska granskning av enskilda huvudmän bidrar till att motverka bland annat välfärdsbrott inom offentligt finansierad skolverksamhet. Den bidrar även till att motverka att kriminella aktörer verkar inom svensk skola. Skolinspektionen har uppdrag och befogenhet att både neka och återkalla tillstånd för att förhindra att aktörer som bedöms olämpliga enligt skollagen verkar inom skolväsendet. Vidare sker överlämning av uppgifter till brottsbekämpande myndighet om vi inom ramen för vår verksamhet bedömer att uppgiften kan behövas i brottsbekämpande verksamhet. Andra myndigheters uppgifter om olämpliga kopplingar har även utgjort grund för myndighetens beslut om återkallelse av tillstånd.

Skolinspektionen ser i nuläget inte något behov av att vidare definiera eller förtydliga myndighetens brottsförebyggande ansvar.

I uppdragets del om att redogöra för hinder i arbetet hänvisar Skolinspektionen till vår återrapportering av regeringsuppdrag om *Stärkt*

¹ Uppdrag att bidra till att utveckla det brottsförebyggande arbetet, Ju2024/02612.

² Barriärer mot brott – en socialpreventiv strategi mot kriminella nätverk och annan brottslighet, Förebyggande arbete i skolan, skr.2023/24:68.

tillsyn och tillståndsprovning i syfte att motverka att kriminella eller olämpliga aktörer verkar i skolväsendet.³

³ Skolinspektionens arbete med att förhindra välfärdsbrottslighet, återrapporering av regeringsuppdrag om *Stärkt tillsyn och tillståndsprovning i syfte att motverka att kriminella eller olämpliga aktörer verkar i skolväsendet*, dnr. 2024:2408.

Inledning

Skolinspektionen har fått i uppdrag av regeringen att bidra till att utveckla det brottsförebyggande arbetet i Sverige.⁴ Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Justitiedepartementet) senast den 31 augusti 2025.

Utbildning fyller på flera sätt en viktig roll i det brottsförebyggande arbetet. Utbildningen inom skolväsendet syftar till att elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden som stärker deras utveckling till aktiva ansvarskännande individer och medborgare.⁵ En fullgången skolgång utgör en central skyddsfaktor mot bland annat utanförskap, kriminalitet, missbruk och ohälsa.⁶

Skolinspektionens uppdrag är att myndigheten genom granskning av huvudmän och verksamheter ska verka för att alla barn och elever får tillgång till en likvärdig utbildning och annan verksamhet av god kvalitet i en trygg miljö.⁷ Myndigheten ansvarar för tillståndsprövning och granskning genom tillsyn och kvalitetsgranskning på skolområdet. Enligt myndighetens instruktion ska den löpande tillsynen över förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet i huvudsak utövas på huvudmannanivå. Den löpande tillsynen över övrig barn- och ungdomsutbildning samt vuxenutbildning ska utövas på huvudmannanivå och på skolnivå.

Genom granskningsuppdraget verkar Skolinspektionen pådrivande för att se till att alla barn och elever får den utbildning de har rätt till. Myndigheten har uppdrag och befogenheter att ingripa, exempelvis genom förelägganden, för att den som driver utbildning ska se till att eleverna får en god utbildning. Detta bidrar till att de ges den motståndskraft som en god skolgång har mot att de till exempel dras in i kriminalitet. På motsvarande sätt bidrar Skolinspektionens granskning till att kravet om en trygg miljö, fri från kränkande behandling efterlevs. Myndighetens arbete med att uppmärksamma olämpliga eller oskickliga lärare och göra anmälningar till Lärarnas ansvarsnämnd (LAN) bidrar också till bättre förutsättningar för en utbildning av god kvalitet i en trygg miljö. Detta då LAN kan meddela varning eller återkalla en lärarlegitimation.

I sammanhanget bör även de nya kraven på området *skolornas säkerhetsarbete* uppmärksammas.⁸ Lagändringarna börjar gälla under sommaren 2025 och förväntas stärka skolornas brottsförebyggande arbete. Skolinspektionen analyserar på vilket sätt de nya bestämmelserna kan inkluderas i myndighetens uppdrag.

⁴ Uppdrag att bidra till att utveckla det brottsförebyggande arbetet, Ju2024/02612.

⁵ 1 kap. 4 § skollagen (2010:800).

⁶ Barriärer mot brott – en socialpreventiv strategi mot kriminella nätverk och annan brottslighet, Förebyggande arbete i skolan, skr.2023/24:68.

⁷ Myndighetens uppgifter framgår bland annat av förordning (2011:556) med instruktion för Statens skolinspektion.

⁸ Se prop. 2024/25:160, Skolor mot brott. Kapitel 6 a, skollagen (2010:800).

Skolinspektionens insatser för att förebygga brottslighet inom skolväsendet

Enligt regeringsuppdraget ska myndigheten redogöra för de åtgärder myndigheten kan bidra med i det brottsförebyggande arbetet. I det följande redogörs för de insatser myndigheten löpande vidtar inom ramen för vårt uppdrag.

Sedan den 1 januari 2019 ska myndigheten genomföra ägar- och ledningsprövning av enskilda huvudmän inom skolväsendet, samt kontrollera att den enskilde har ekonomiska förutsättningar att följa de föreskrifter som gäller för verksamheten. Ägar- och ledningsprövningen görs i syfte att granska att personerna i ägar- och ledningskretsen har en samlad insikt i de föreskrifter som gäller för verksamheten och att de, liksom den juridiska personen, är lämpliga att bedriva skolverksamhet. Ägar- och ledningsprövning samt ekonomisk granskning görs inom tillståndsprövning och tillsyn. Genom arbetet med ägar- och ledningsprövning bidrar myndigheten till att motverka att kriminella eller i övrigt olämpliga aktörer tar sig in eller verkar inom skolväsendet. I de fall kraven om lämplighet, insikt och/eller ekonomiska förutsättningar inte uppfylls, till exempel om myndigheten upptäcker oegentligheter i strid med skollagens krav så som notering om vissa brott i belastningsregistret, ekonomisk misskötsamhet eller andra allvarliga omständigheter, använder myndigheten lämpliga sanktionsverktyg. I allvarliga fall kan myndigheten ytterst ingripa med att återkalla huvudmannens tillstånd att bedriva skolverksamhet. Under åren 2019–2024 har myndigheten fattat beslut om återkallelse av tillstånd gällande fyrtio skolor eller nationella gymnasieprogram vid skolor. I majoriteten av fallen grundades besluten helt eller delvis på brister som framkommit vid ägar- och ledningsprövningen, alternativt vid prövningen av huvudmannens ekonomiska förutsättningar. Under 2024 har myndigheten fattat beslut om återkallelse för nio enskilda skolhuvudmän, totalt har 11 skolor och cirka 2 000 elever berörts av besluten.

Eftersom Skolinspektionens uppdrag att genomföra ägar- och ledningsprövning inte omfattar kommunala huvudmän sker myndighetens brottsförebyggande arbete vad gäller kommunala huvudmän därför främst genom granskning av skolverksamheter och arbetet med utredningar gällande olämpliga eller oskickliga lärare⁹.

⁹ Skolinspektionens arbete med att uppmärksamma olämpliga eller oskickliga lärare och göra anmälningar till Lärarnas ansvarsnämnd (LAN).

Informationsdelning och samverkan är viktiga verktyg

Det är viktigt att understryka att myndigheten inte utreder och bedömer om brott har begåtts. I de fall myndigheten gör bedömningen att ett handlande kan vara brottsligt sker överlämning av uppgifter till brottsbekämpande myndigheter, när så är möjligt enligt gällande författningar, enligt upparbetade rutiner och samverkansformer. Skolinspektionen har även vid flera tillfällen använt information från annan myndighet som en del av utredningen som legat till grund för ingripande. Det handlar bland annat om underlag från Skatteverket och Säkerhetspolisen. De tydligare juridiska möjligheterna för informationsdelning genom lagen om skyldighet att lämna uppgifter till brottsbekämpande myndigheter¹⁰ ger också ett förtydligande vad gäller skyldighet att lämna uppgifter till brottsbekämpande myndigheter.

Skolinspektionen har upparbetade kontaktvägar med ett flertal myndigheter i arbetet med att motverka olämpliga aktörer inom skolväsendet. Det gäller bland annat Ekobrottsmyndigheten, Kronofogdemyndigheten, Polismyndigheten, Bolagsverket, Skatteverket och Inspektionen för vård och omsorg (IVO). Skolinspektionen deltar även i myndighetssamarbetet Mur¹¹. Inom Mur bedrivs informationsutbyte och gemensamma riskanalyser, vilket ger myndigheterna en samlad kraft att motverka välfärdsbrott.

Hinder och begränsningar

Enligt uppdraget ska Skolinspektionen redovisa eventuella hinder i författningar för att vidta brottsförebyggande åtgärder. I denna del hänvisar Skolinspektionen till vår återrapporering av regeringsuppdraget om *Stärkt tillsyn och tillståndsprövning i syfte att motverka att kriminella eller olämpliga aktörer verkar i skolväsendet*. I rapporten redogörs för vissa svårigheter som bland annat finns vid identifieringen av ägar- och ledningskretsen och därefter vid lämplighetsprövningen. Exempelvis lyfter myndigheten att det generellt är svårt att fastställa ägar- och ledningskretsen i ideella föreningar då det saknas regelverk för den associationsrättsliga formen, bland annat finns det inte något krav på att registrera företrädare. Vidare att uppgifter om utländska personer i ägar- och ledningskretsen kan vara svåra att tolka och kan heller inte alltid på ett tillfredsställande sätt verifieras, i jämförelse med uppgifter om en person som har varit folkbokförd i Sverige en längre tid.¹²

Skolinspektionen har även lyft i yttrande över promemoria gällande *Utlämnande av uppgifter från registret över verkliga huvudmän, att avgifter*

¹⁰ Lagen (2025:170) om skyldighet att lämna uppgifter till de brottsbekämpande myndigheterna.

¹¹ MUR - Motståndskraft hos utbetalande och rättsvärdande myndigheter, mot missbruk och brott i välfärdssystemen.

¹² Skolinspektionens arbete med att förhindra välfärdsbrottslighet, återrapporering av regeringsuppdrag om *Stärkt tillsyn och tillståndsprövning i syfte att motverka att kriminella eller olämpliga aktörer verkar i skolväsendet*, dnr. 2024:2408.

mellan myndigheter vid utlämnanden som sker elektroniskt från registret kan vara administrativt betungande och därmed ett hinder för en enkel och effektiv informationshämtning av uppgifter från en annan myndighet vilket inte är fördelaktigt för de gemensamma ansträngningar som görs nationellt för att motverka välfärds- och organiserad brottslighet.¹³

Ytterligare förtydligande är inte nödvändigt

Skolinspektionen bidrar inom ramen för vårt nuvarande uppdrag till det brottsförebyggande arbetet på flera sätt. Både indirekt och direkt som beskrivits i denna rapport. Därutöver framgår av myndighetens regleringsbrev att Skolinspektionen, inom ramen för sitt uppdrag, ska bidra till att skydda Sverige mot välfärdsbrott, ekonomisk brottslighet och organiserad brottslighet samt förstärka tillsyn och annan granskning av skolor där det finns en riskbild avseende våldsbejakande extremism.¹⁴ Resultatet från denna förstärkning redovisas årligen. Vi ser sammanfattningsvis att myndighetens insatser på området bidrar till det brottsförebyggande arbetet i Sverige. Skolinspektionen ser utifrån ovan inte något behov av att definiera eller förtydliga myndighetens brottsförebyggande ansvar ytterligare.

¹³ Yttrande över promemorian *Utlämnande av uppgifter ur registret över verkliga huvudmän*, dnr. 2025:3417.

¹⁴ Regleringsbrev för budgetåret 2025 avseende Statens skolinspektion.

Referenser

Förordning (2011:556) med instruktion för Statens skolinspektion.

Lag (2025:170) om skyldighet att lämna uppgifter till de brottsbekämpande myndigheterna.

Regeringens proposition 2024/25:160. *Skolor mot brott*.

Regeringens skrivelse 2023/24:68. *Barriärer mot brott – en socialpreventiv strategi mot kriminella nätverk och annan brottslighet, Förebyggande arbete i skolan*.

Regeringsbeslut 2024-12-19. *Skolinspektionens regleringsbrev 2025*. Dnr. U2023/00710, U2024/02239, U2024/02837 (delvis) m.fl.

Regeringsuppdrag från Justitiedepartementet Ju2024/02612. *Uppdrag att bidra till att utveckla det brottsförebyggande arbetet*.

Skolinspektionen (2024). Skolinspektionens återrapporering av regeringsuppdrag om *Stärkt tillsyn och tillståndsprövning i syfte att motverka att kriminella eller olämpliga aktörer verkar i skolväsendet - Skolinspektionens arbete med att förhindra välfärdsbrottslighet*. Dnr. 2024:2408.

Skolinspektionen (2025). Yttrande över promemorian Fi2025/00707 *Utlämnande av uppgifter ur registret över verkliga huvudmän*. Dnr. 2025:3417.

Skollag (2010:800).